

Vukotić, Miloš. 2024. *Compensation*. Belgrade: University of Belgrade Faculty of Law, 210

Marija Vojisavljević

University of Belgrade Faculty of Law

00009-0004-2996-3801

Cite this article:

Vojisavljević, Marija. 2/2025. Vukotić, Miloš. 2024. *Prebijanje potraživanja*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu. *Eudaimonia – Journal of Legal, Political and Social Theory and Philosophy* 9: 112–117

Author for correspondence:

Marija Vojisavljević,
marijavojisavljevic2003@gmail.com

Vukotić, Miloš. 2024. *Prebijanje potraživanja*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 210

Marija Vojisavljević

Univerzitet u Beogradu – Pravni fakultet

0009-0004-2996-3801

Referenca:

Vojisavljević, Marija. 2/2025. Vukotić, Miloš. 2024. *Prebijanje potraživanja*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu. *Eudaimonia – Journal of Legal, Political and Social Theory and Philosophy* 9: 112–117

Autor za korespondenciju:

Marija Vojisavljević,

marijavojisavljevic2003@gmail.com

O KNJIZI „PREBIJANJE POTRAŽIVANJA“

Prebijanje potraživanja je veoma praktična i živa ustanova obligacionog prava kojom se ostvaruju važni pravno-politički ciljevi. U osnovi, prebijanje podrazumeva način isplate potraživanja bez faktičkog izvršenja dugovane činidbe. Na prvi pogled ova ustanova obligacionog prava može izgledati veoma jednostavno. Dakle, umesto da se dva dužnika izlažu naporima da svaki ispuni svoju obavezu onako kako ona glasi, ni jedan dužnik ne preuzima dugovanu činidbu nego se obe njihove obaveze istovremeno gase kompenzacijom. Međutim, prebijanje potraživanja otvara značajne teorijske i praktične dileme.

Monografija pod nazivom „*Prebijanje potraživanja*“ na jasan i sistematičan način prikazuje ovu ustanovu. Kroz 11 poglavlja autor detaljno objašnjava funkcije, ciljeve, uslove prebijanja, načine na koji se ono ostvaruje, kao i njegovo dejstvo. Takođe, pored ovih opštih pravila o prebijanju, autor je predstavio značaj prebijanja

u stečajnom postupku, procesnopravna pitanja koja se javljaju u vezi sa prebijanjem u sudskom i arbitražnom postupku, kao i osnovne dileme koje prebijanje izaziva u međunarodnom privatnom pravu.

U svojoj knjizi autor se nije ograničio samo na naše pravo već je dao i uporednopravni pregled ustanove prebijanja. Na samom početku autor daje jedan istorijski uvod pomažući čitaocu da bolje razume razvoj i značaj prebijanja. Primera radi, autor navodi prebijanje u rimskom pravu koje je imalo veliki uticaj na razvoj ove ustanove u evropskim pravnim sistemima. Kroz ovakvu uporednopravnu analizu autor nam pomaže da razumemo kako se prebijanje postepeno razvijalo od ustanove procesnog do ustanove materijalnog prava kakvom se danas shvata u većini evropskih pravnih sistema.

Naredno poglavlje autor posvećuje ciljevima i funkcijama prebijanja. Kao najvažnije funkcije ističu se isplata, samopomoć, obezbeđenje potraživanja, dok se kao ciljevi navode pojednostavljivanje isplate, procesna ekonomija, pravičnost i smanjenje kreditnog i sistemskog rizika. Svaki cilj i svaku funkciju autor detaljno objašnjava, da bi nakon ovog poglavlja pažnju posvetio uslovima neophodnim za ostvarivanje prebijanja.

Zakonom o obligacionim odnosima¹ je ustanovljeno da prebijanjem mogu prestati uzajamna, istorodna, dospela i kompenzabilna potraživanja, te su posebno predviđeni slučajevi u kojima prebijanje nije dozvoljeno. Takođe, Zakonom o obligacionim odnosima ne zahteva se da potraživanja budu povezana, niti da budu likvidna, da bi mogla da budu predmet prebijanja.²

Posebno interesantan uslov je uslov dospelosti potraživanja, u vezi kojeg se javljaju i brojne dileme i pitanja. Naime, dospelost je neophodan uslov prebijanja samo u pogledu potraživanja koje se ističe u prebijanje jer se to potraživanje prinudno naplaćuje. Potraživanje druge strane ne mora da bude dospelo jer se ono samo isplaćuje – dovoljno je da lice koje izjavljuje prebijanje ima pravo da ga ispuni. Prema tome, jednostrano prebijanje ne mora da bude uslovljeno dospelošću obaveze obe strane. Drugačije rešenje može da se izvede jedino iz drugačijeg shvatanja prebijanja, ukoliko bi prebijanje bilo uređeno kao automatsko prebijanje po sili zakona ili kao procesno prebijanje. Zato je podložno kritici to što se, prema Zakonu o obligacionim odnosima,³ zahteva dospelost oba potraživanja, iako se iz ostalih odredaba jasno vidi da se zakonodavac opredelio za vansudsko prebijanje na osnovu jednostrane izjave volje.

Savremeni pravni sistemi poznaju više različitih vrsta prebijanja prema tome kako se potiranje potraživanja ostvaruje i prema uslovima prebijanja. Autor navo-

1 Zakon o obligacionim odnosima, „Službeni glasnik RS“, 18/2020, čl. 337, st. 1. i st. 2.

2 Zakon o obligacionim odnosima, „Službeni glasnik RS“, 18/2020, čl. 338.

3 Zakon o obligacionim odnosima, „Službeni glasnik RS“, 18/2020, čl. 336.

di četiri osnovna – sudsko prebijanje, prebijanje po sili zakona, prebijanje jednostranom izjavom volje i ugovorno prebijanje. Objašnjavajući ove vrste prebijanja autor je obuhvatio pitanje njihovog nastanka, razvoja, kao i potrebe za njihovim posebnim uređenjem. Njihova analiza ne obuhvata samo srpsko pravo, već i francusko, englesko, nemačko i švajcarsko pravo, što pomaže čitaocu njihovom boljem razumevanju.

Prebijanje je jedan od opštih načina gašenja obaveza koji se odnosi na sve vrste obaveza. U obligacionom pravu se polazi od pretpostavke da potraživanja mogu da prestanu prebijanjem ukoliko su ispunjeni opšti uslovi prebijanja. Međutim, ponekad se javljaju posebne okolnosti zbog kojih prebijanje ne bi trebalo dozvoliti iako su opšti uslovi za prebijanje ispunjeni. U određenim slučajevima potraživanja su zaštićena od mogućnosti da prestanu prebijanjem – bilo na osnovu zakona, bilo na osnovu sporazuma na kojima se potraživanja zasnivaju. Pravila o prebijanju mahom su dispozitivne prirode, tako da ugovornici mogu da predvide da određena potraživanja neće moći da se ugase prebijanjem. Potraživanjima koja su izuzeta od prebijanja autor posvećuje šesto poglavlje knjige.

Posebno zanimljivo pitanje je pitanje dejstva prebijanja kome je posvećeno naredno poglavlje. Nakon uvodnog izlaganja autor pažnju posvećuje retroaktivnom dejstvu prebijanja. Naime, osnovno dejstvo prebijanja sastoji se u gašenju međusobnih potraživanja u meri u kojoj se pokrivaju. Ukoliko su potraživanja iste vrednosti, ona jednostavno prestaju, a ako se razlikuju po vrednosti veće potraživanje se smanjuje za vrednost manjeg. Nakon punovažno izjavljenog prebijanja pravna situacija je slična kao i nakon isplate – potraživanja se gase zajedno sa akcesornim pravima. Međutim, za razliku od redovnog ispunjenja prebijanje ne deluje od časa kada je izjavljeno već ima retroaktivno dejstvo. Potraživanja prestaju u času u kojem su se prvi put stekli uslovi za prebijanje. Autor takođe naglašava da retroaktivnost prebijanja nije univerzalno prihvaćena. Kao primer navodi anglosaksonski i skandinavski pravni sistem u kojima nije poznato ovakvo dejstvo prebijanja, jer je predviđeno da se potraživanja gase tek sudskom odlukom o prebijanju.

Osmo, deveto i jedanaesto poglavlje posvećeni su prebijanju u sudskom, stečajnom i arbitražnom postupku, dok je desetim poglavljem obrađeno pitanje prebijanja u odnosima sa elementom inostranosti.

Do prestanka obligacije kompenzacijom može doći na osnovu pravosnažne sudske odluke donete u postupku u kojem je sud odlučivao po tužbi poverioca, a dužnik-tuženi u tom postupku istakao prigovor radi prebijanja za koji se ispostavi da je neosnovana. Izlaganje o prebijanju u sudskom postupku počinje pitanjem određivanja sudske nadležnosti. Kada se u prebijanje ističe potraživanje koje nije nastalo na osnovu istih činjenica kao utuženo potraživanje, treba najpre utvrditi da

li je sud uopšte nadležan da odluči o tom potraživanju. Pored toga, prigovoru prebijanja i pitanjima povezanih sa njim (poput litispendencije) autor posvećuje najveći deo osmog poglavlja.

Na početku izlaganja o prebijanju u stečajnom postupku autor navodi uporednopravni pregled ove ustanove. Prebijanje u stečaju dozvoljeno je u većini evropskih pravnih sistema, a zasniva se na ideji zaštite stečenih prava i na ideji da pouzdanje u buduću mogućnost prebijanja zaslužuje zaštitu u određenim slučajevima. Neki pravni sistemi poznaju automatsko i obavezno prebijanje u stečaju, dok se u drugim pravo na prebijanje ostvaruje tokom stečajnog postupka. Autor u ovom delu knjige daje jasan pregled prebijanja u stečajnom postupku u engleskom, francuskom, austrijskom i nemačkom pravu, da bi se kasnije pažnju posvetio analizi ove ustanove u srpskom pravu.

Kao neku vrstu uvoda za naredno poglavlje (prebijanje u arbitražnom postupku) autor posebnu celinu (deseto poglavlje) posvećuje pitanju prebijanja sa elementima inostranosti gde su obrađena pitanja međunarodne nadležnosti, načina određivanja merodavnog prava, kao i analiza kolizionih pravila Evropske unije, a pažnja se daje i prebijanju u međunarodnom stečaju.

Jedanaesto poglavlje obuhvata izlaganje o prebijanju u arbitražnom postupku koje je autor podelio na tri dela. U prvom delu autor se bavi pitanjem određivanja merodavnog prava. Sud je dužan da odredi merodavno pravo na osnovu kolizionih normi svoje države. Važno mesto u ovom delu zauzima i izlaganje o arbitražnim tribunalima, budući da je njihova sloboda u izboru prava merodavnog za prebijanje mnogo veća nego državnih sudova.

Narednu celinu autor posvećuje isticanju i analizi razlika između prigovora prebijanja i kompenzacione protivtužbe u okviru nadležnosti arbitraže za odlučivanje o protivpotraživanju. Pitanje koje autor obrađuje tiče se toga na koji način arbitražni sud treba da postupi ukoliko strana koja ističe prigovor prebijanja nije spremna da plati predujam, s obzirom na to da isticanje prigova prebijanja može da bude uslovljeno predujmom procesnih troškova.

Treći deo posvećen je pitanju isticanja prebijanja protiv konačne arbitražne odluke. Ovo pitanje autor obrađuje na zanimljiv način, navodeći slučaj koji je odlučen pred Višim sudom u Frankfurtu. Iz odluke suda vezane za taj slučaj vidi se da strana koja izgubi arbitražni spor može da se usprotivi izvršenju arbitražne odluke na osnovu potraživanja koje ima prema drugoj strani, ali samo ako to potraživanje nije mogla da istakne tokom arbitražnog postupka. Protiv konačne arbitražne odluke može se istaći i potraživanje koje je utvrđeno drugom arbitražnom odlukom.

Ipak, treba naglasiti da u nekim državama sudovi uopšte ne uzimaju u obzir mogućnost prebijanja, a da Njujorška konvencija o priznavanju i izvršenju arbitraž-

nih odluka predviđa zatvoren krug razloga zbog kojih se izvršenje arbitražne odluke može odbiti. Autor zadržava svoj stav da ne treba sumnjati u mogućnost prebijanja sa potraživanjem koje je utvrđeno arbitražnom odlukom, ali samo pod određenim uslovima koji su posebno navedeni.

U zaključnim razmatranjima autor ukazuje na važnost ustanove prebijanja i naglašava da je to ustanova koja zahteva posmatranje iz više različitih perspektiva. Svaki pravni sistem pokušava da odredi uslove prebijanja, da propiše način na koji se ono ostvaruje, i kao rezultat toga stvorena je velika raznolikost pravila o prebijanju. Izložene su i ideje o potrebi da se propišu pravila međunarodnog privatnog prava koja bi se neposredno odnosila na pitanje prebijanja.

Na kraju, autor daje svoju ocenu pravila prebijanja u srpskom pravu i analizira njihove prednosti i nedostatke. Takođe, zaključna razmatranja pomažu čitaocu da izvede sopstveni zaključak u vezi sa ovom ustanovom.

Glavna prednost ove knjige je sistematičan i logičan redosled izlaganja, kao i jezik kojim je knjiga napisana. Njome mogu da se služe ne samo svršeni pravnici, već i laici koji žele da prošire svoje znanje. Davanjem uporednopravnog pregleda ustanove prebijanja, autor omogućava čitaocu da proširi svoje vidike i znanja, da poređi različita rešenja i traži ono najbolje. Međutim, takav pregled zahteva od čitaoca veću koncentraciju i otvara mogućnost da se, zbog prevelike količine informacija, čitalac „izgubi“ u tekstu. Ono što bi dodatno povećalo vrednost ovoj knjizi i pomoglo čitaocu da bolje savlada ustanovu prebijanja je stavljanje određenih primera. Sem u izlaganju o prebijanju u arbitražnom postupku autor nije navodio primere za teorijska objašnjenja, a svakako da bi ona upotpunila razumevanje ove ustanove.

LITERATURA

1. Vukotić, Miloš. 2024. *Prebijanje potraživanja*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
2. Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, <https://ius.bg.ac.rs/nastavnici>, poslednji pristup 7.5.2025.